

Předběžné výsledky Sčítání lidu, domů a bytů 2001

Bez zřetele na negativní mediální prezentaci tohoto základního zdroje dat pro demografii a celou řadu dalších oborů včetně sociologie provedl Český statistický úřad sčítání přesně v intencích příslušného zákona. Postupně je naplňován i stanovený harmonogram a od počátku července jsou zájemcům k dispozici tzv. předběžné výsledky sčítání (Publikace *Předběžné výsledky sčítání lidu, domů a bytů 2001*, kód 4101-01, Praha, ČSÚ, červenec 2001. Příslušné tabulky jsou k dispozici také na internetových stránkách ČSÚ – <http://www.czso.cz/cz/sldb/index.htm>. Předběžné výsledky spolu s dalšími informacemi o sčítání byly vydány rovněž na speciálním CD-ROMu.) Jejich zpracování bylo provedeno za 52 nejdůležitějších ukazatelů do čtyř měsíců po rozhodujícím okamžiku sčítání. Údaje byly získány formou ručního sumarizování za jednotlivé domy a následně za sčítací a revizní obvody až po obce. Za vyšší kategorie, počínaje okresy, probíhala sumarizace pomocí osobních počítačů.

Příslušné bloky tabulek se věnují vždy ve stejném sledu základním údajům za republiku v období 1961–2001 a srovnání velikostních kategorií obcí za roky 1991 a 2001. V členění na údaje za republiku, kraje, okresy a okresní a více než desetitisícová města, pak obyvatelstvu, domovnímu a bytovému fondu a cizincům. V případě obyvatel jsou uváděna data za obyvatele celkem, muže a ženy a podle charakteru jejich pobytu. Dále údaje prezentují věkové složení a ekonomickou aktivitu včetně pracoviště mimo obec vlastního bydliště. Dalšími znaky, které předběžné údaje tabelují je rozdělení podle národnosti a náboženského vyznání. Domovní a bytový fond je členěn na trvale obydlené a neobydlené jednotky. U bytů jsou uváděny poměrné ukazatele prezentující jejich velikost a pak důvody neobydlenosti bytů. Za cizince je k dispozici jejich počet, podíl na obyvatelích a skladba podle nejčetnějších států.

Vzhledem ke zveřejnění základních údajů a také jejich snadné dostupnosti učiníme poznámku pouze ke třem, které vyvolaly větší

zájem veřejnosti. Nejprve však ale zopakujeme souhrnný údaj o celkovém počtu obyvatel republiky. Ten dosáhl k 1. březnu 2001 10 293 tisíc osob. Je nutné konstatovat, že i přes zahrnutí cizinců s dlouhodobým pobytem v počtu 70 tisíc, došlo v populačním vývoji k obratu a poprvé po padesáti letech byl zaznamenán mírný pokles počtu obyvatel daný deseti tisíci osobami. Pokud srovnáme pouze obyvatele s trvalým pobytem, tedy bez cizinců, je tento úbytek představován osmdesáti tisíci, tvořícími necelé jedno procento všech obyvatel.

Národnost

Předběžné výsledky potvrdily známou skutečnost, že Česká republika je národnostně téměř jednotlým celkem. Tato podoba je neměnná prakticky od roku 1950, kdy bylo sčítáním zaznamenáno ukončení odsunu německých obyvatel republiky. Mimo nárůstu české národnosti (včetně moravské a slezské) došlo u všech ostatních k poklesu osob, které se k nim hlásí. Poměrně výrazně se snížil počet občanů slovenské národnosti, ubylo Poláků a oproti některým očekáváním poklesl i počet Němců. Velmi nízký, i ve srovnání s údaji z roku 1991, je počet Romů. Nejvýraznější změnou oproti předcházejícímu sčítání byl téměř milionový pokles občanů hlásících se k moravské národnosti. Boom, ke kterému došlo ve vypjaté atmosféře okolo moravské otázky na počátku devadesátých let, pominul a občané se kloní ke skutečnosti, že samostatná moravská národnost je spíše fikce. Počet obyvatel moravské národnosti je téměř čtyřikrát nižší než tomu bylo v roce 1991. Zatímco před deseti lety uvedlo moravskou národnost téměř 1,4 milionu obyvatel, v současnosti to bylo necelých 400 tisíc obyvatel. Podíl moravské národnosti na celkovém počtu obyvatel tak poklesl z necelé sedminy (13,2 %) na dnešní jednu třetinu (3,6 %). Porovnáme-li tyto údaje pouze za oblast Moravy zjistíme obdobný rozdíl. Na území tehdejšího Severomoravského a Jihomoravského kraje se v roce 1991 hlásila k moravské národnosti přibližně jedna třetina všech obyvatel. V současné době činí podíl obyvatel, kteří na příslušném území uvedli moravskou národnost jen necelou desetinu všech.

Náboženské vyznání

Prekvapivým zjištěním, alespoň pro některé, byl výrazný posun u náboženského vyznání. Oproti roku 1991 totiž přibýly téměř dva miliony osob bez vyznání a naopak se snížil počet věřících. Současný stav je takový, že 6 milionů, zhruba tři pětiny obyvatel republiky se řadí mezi osoby bez vyznání a naopak necelou jednu třetinu 3,3 milionu tvoří věřící. Úbytek věřících se souběžným vzrůstem osob bez vyznání lze konstatovat ve všech okresech, přičemž největší byl v „bezvěreckých“ okresech, zatímco v okresech s největší religiozitou byl tento úbytek nejmenší. Zachován zůstal trend zvyšování počtu věřících postupujeme-li od západu republiky k východu. Římskokatolická církev, ke které se hlásí více než čtyři pětiny věřících mohla zaznamenat úbytek jednoho milionu tři sta tisíc osob, i když pokles u ostatních církví byl ještě výraznější. Zajímavým faktem je podstatný nárůst občanů hlásících se k jiným církvím, v absolutním počtu 315 tisíc osob se však jedná pouze o desetinu věřících a tři procenta všech obyvatel.

Tento vývoj, odlišný například od opačného trendu ve slovenské části bývalé federativní republiky, vyvolal značnou odezvu nejenom mezi veřejností ale i mezi církvemi. V intencích hodnocení statistik vycházejících z podrobného srovnání údajů obou sčítání se vyjádřil, na rozdíl od řady jiných, biskup Václav Malý, „....Myslím, že číslo odpovídá realitě. V euforii, po roce 1989, kdy ještě dožívalo povědomí o tom, že se církev postavila totalitnímu režimu, se k ní přihlásili i lidé, kteří jinak o církvi moc nevědí – jednou v roce zajdou na půlnoční a tak v kolonce zaškrtnou slovo katolík...“.

Neobydlené byty

Zájem především mezi novinářskou obcí vyvolala zjištěná skutečnost, že máme v republice

více než půl milionu neobydlených bytů. Podrobný pohled na územní rozložení a důvody neobydlenosti 540 tisíc bytů však ukáže odlišnou skutečnost. Podstatná část těchto bytů – 315 tisíc, téměř dvě třetiny, je soustředěna v obcích do 5 000 obyvatel, tedy ve venkovském osídlení. Především u těchto bytů (zhruba z poloviny) ale i v ostatních obcích je přitom hlavním důvodem jejich neobydlenosti využívání k rekreaci. V celé republice se toto využití týká jedné třetiny všech neobydlených bytů – asi 170 tisíc. Dalších 120 tisíc bytů, to znamená téměř čtvrtina, je fakticky obydlena i když osobami, které tam nemají trvalý pobyt. O tom, že ve velkoměstech se často jedná o spekulativní pronajímání lze pouze diskutovat, neboť vyšší oprávnění k tomu data nedávají. Necelá osmina bytů (65 tisíc), je nezpůsobilá k bydlení, přičemž jejich podstatná část je ve venkovském osídlení. Abychom rozdělili půl milionu zcela úplně, zbývající část 180 tisíc bytů představují byty neobydlené z jiných důvodů. Ty zatím z předběžných výsledků nelze specifikovat, ale jedná se např. o neobydlenost z důvodu změny uživatele, přestavbu bytu, nezkolaudovaný byt a restituční, pozůstalostní či soudní řízení. Skutečně volných bytů vhodných k celoročnímu bydlení není proto rozhodně půl milionu. Hovořit se dá pouze o části bytů sloužících k rekreaci a pomineme-li nejmenší obce, kde tyto byty nenaplňují dnešní standard bydlení týká se to cca jedné desetiny všech neobydlených bytů, tedy velmi přibližně asi 50 tisíc bytů.

Na internetových stránkách Českého statistického úřadu jsou v současné době postupně zveřejňovány i tzv. průběžné výsledky sčítání. V sadě jedenácti základních tabulek poskytují ve vybraných ukazatelích údaje vždy za příslušný okres a všechny jeho obce.

Ladislav Pištora